

บทวิจารณ์หนังสือ
ทวารวดีศรีนครปฐม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี

นายพิเชษฐ์ สมุทวารานนท์
Mr. Pichet Samutvaranont

วิทยาลัยสงฆ์พุทธปัญญาศรีทวารวดี
Buddha Panya Sri Thawarawadee Buddhist College
Pichet1980@gmail.com

บทนำ

หนังสือเรื่อง “ทวารวดีศรีนครปฐม พัฒนาการทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี” เป็นหนังสือของสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐมเป็นผู้แต่ง มีจำนวนบททั้งหมด 9 บท มีจำนวนหน้า 202 หน้า พิมพ์ครั้งที่ 1 ปี พ.ศ. 2565 ซึ่งเป็นหนังสือจัดทำขึ้นเพื่อรวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี วรรณกรรม กลุ่มชาติพันธุ์ที่เกี่ยวข้องกับเมืองนครปฐมโบราณหรือเมืองนครไชยศรีและเมืองนครปฐมในปัจจุบัน เหมาะสำหรับประชาชนทั่วไปที่สนใจเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมา วิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อของกลุ่มคนที่สามารถสร้างความตระหนักถึงรากเหง้าแห่งวิถีชีวิต วัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น ก่อให้เกิดความรักความภาคภูมิใจต่อแผ่นดินเกิดและเป็นแนวทางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การอนุรักษ์ พัฒนาและสืบสานคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมของชาติและท้องถิ่นให้ยั่งยืนสืบไป

เนื้อหา

จังหวัดนครปฐมตั้งอยู่ในภาคกลางตอนล่างของประเทศบริเวณลุ่มแม่น้ำท่าจีน (หรือแม่น้ำนครชัยศรี) ลักษณะพื้นที่โดยทั่วไปเป็นที่ราบลุ่มแม่น้ำ ไม่มีภูเขา ป่าไม้ หรือแหล่งทรัพยากรแร่ธาตุ ใด ๆ เหมาะกับการตั้งถิ่นฐานและทำเกษตรกรรมมาตั้งแต่สมัยโบราณมาจนถึงปัจจุบัน โดยนักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีสันนิษฐานว่าเป็นเมืองที่พระพุทธศาสนาเข้ามาประดิษฐาน ณ ดินแดนสุวรรณภูมินี้เป็นแห่งแรก เคยเป็นเมืองท่าสำคัญทางฝั่งชายทะเลและเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรทวารวดีที่มีความเจริญรุ่งเรืองมากที่สุดในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 11-16 ดังปรากฏหลักฐานว่าเป็นเมืองโบราณที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในประเทศไทย ด้วยพบโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่งดงามจำนวนมากกว่าที่ใดในประเทศไทย เนื้อหาของหนังสือมีการรวบรวมร่องรอยจากหลักฐานที่ปรากฏในสถานที่ต่าง ๆ มาประกอบเพื่อยืนยันถึงข้อมูลที่รวบรวมมา โครงสร้างของหนังสือเล่มนี้ประกอบด้วยคำขวัญประจำจังหวัดนครปฐม คำนิยาม คำนำจากประธานสภาวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม สารบัญ จากนั้นเริ่มด้วยตัวบท จำนวน 9 บท ซึ่งแต่ละบทมีเนื้อหาโดยย่อดังนี้

บทที่ 1 ชุมชนยุคก่อนประวัติศาสตร์ในจังหวัดนครปฐมและจังหวัดใกล้เคียง

บทนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับร่องรอยหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ในเขตอำเภอกำแพงแสน ร่องรอยหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ในเขตอำเภอมืองนครปฐม ร่องรอยหลักฐานยุคก่อนประวัติศาสตร์ในเขตอำเภอดอนตูม ชุมชนยุคก่อนประวัติศาสตร์ในเขตอำเภอบางแพ จังหวัดราชบุรี สรุปข้อมูลยุคก่อนประวัติศาสตร์ในเขตจังหวัดนครปฐมและบริเวณใกล้เคียงจากหลักฐานแหล่งโบราณคดีที่ปรากฏ พบว่าดินแดนที่ตั้งเมืองนครปฐมนี้เคยเป็นที่อาศัยของชุมชนยุคก่อนประวัติศาสตร์คือยุคตอนปลายสมัยเหล็ก มีการติดต่อเชื่อมสัมพันธ์กับชุมชนต่างถิ่นแล้ว ทั้งกับวัฒนธรรมเวียดนาม จีนตอนใต้ และวัฒนธรรมอินเดีย ซึ่งวัฒนธรรมอินเดียเป็นปัจจัยหลักที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของชุมชน จนพัฒนาขึ้นเป็นเมืองยุคแรกเริ่มประวัติศาสตร์ที่เรียกว่า “สมัยทวารวดี”

บทที่ 2 นครปฐมในสมัยทวารวดี

ในบทนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับที่มาและความหมายของคำว่า “ทวารวดี” ร่องรอยของชุมชนและบ้านเมืองโบราณสมัยทวารวดี ลักษณะทางกายภาพของเมืองนครปฐมสมัยโบราณ จารึกโบราณที่พบบริเวณเมืองนครปฐม โบราณสถานและโบราณวัตถุสมัยทวารวดีที่เมืองนครปฐม ผลการขุดค้นทางโบราณคดีที่เมืองนครปฐม สรุปความสำคัญของเมืองนครปฐมในสมัยทวารวดีและเมืองโบราณกำแพงแสน จากหลักฐานการขุดค้นแสดงให้เห็นว่าชุมชนระยะแรกมีการอาศัยต่อเนื่องกันมาในช่วงประมาณพุทธศตวรรษที่ 12-13 เมื่อมีจำนวนประชากรเพิ่มขึ้นทำให้มีการขยายถิ่นฐาน เกิดการจัดระเบียบของเมืองนครปฐมโบราณขึ้น ส่งเสริมให้เกิดบ้านเมืองขนาดใหญ่ มีการปกครองโดยระบอบกษัตริย์ ทั้งชนชั้นนักปกครองและชาวเมืองต่างยอมรับนับถือพระพุทธศาสนานิกายเถรวาทเป็นศาสนาหลัก ก่อให้เกิดการสร้างอาคารศาสนสถานขึ้นหลายแห่งเพื่อเป็นศูนย์รวมจิตใจของชุมชน

บทที่ 3 อิทธิพลวัฒนธรรมเขมรโบราณที่เมืองนครปฐม

บทนี้มีเนื้อหาเกี่ยวกับวัฒนธรรมเขมรกับการล่มสลายของวัฒนธรรมทวารวดี ประติมากรรมศิลปะเขมรพบที่เมืองนครปฐม บทบาทของเมืองนครปฐมโบราณในช่วงพุทธศตวรรษที่ 18 ซึ่งมีการค้นพบหลักฐานวัตถุศิลปะเขมรแบบบายน ทั้งที่เมืองนครปฐมโบราณและเมืองสระโกสินารายณ์ สรุปอิทธิพลวัฒนธรรมเขมรโบราณที่เมืองนครปฐม จากหลักฐานที่ปรากฏทำให้เห็นความเกี่ยวข้องกับอิทธิพลวัฒนธรรมเขมรในช่วงสมัยบายนภายใต้รัชกาลของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 และหมดความสำคัญลงไปเมื่อพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 สวรรคตในช่วงครึ่งหลังของพุทธศตวรรษที่ 18 บ้านเมืองแถบนี้ก็เสื่อมลง

บทที่ 4 นครปฐมสมัยสุโขทัยและอยุธยา

บทนี้กล่าวถึงเมืองนครปฐมในสมัยสุโขทัย ศิลาจารึกที่ค้นพบในอุโมงค์มณฑปวัดศรีชุม กล่าวถึงพระปฐมเจดีย์มีอายุเก่าแก่ที่สุด นครปฐมในสมัยอยุธยาชื่อของพระปฐมเจดีย์ปรากฏอยู่ในสมุดภาพไตรภูมิมีรูปภาพและข้อความภาษาไทยโบราณว่า “ปทม” และใกล้เคียงเขียน “ปทน” ด้านล่างใต้ภาพบอกศักราชที่สร้างพระประโทณเจดีย์ สรุบบทบาทของเมืองนครปฐมในสมัยสุโขทัยและอยุธยา จากหลักฐานที่พบภายหลังจากวัฒนธรรมทวารวดีเสื่อมลง เมืองนครปฐมไม่ได้ถูกทิ้งร้างเพียงแต่ถูกลดความสำคัญลง พระปฐมเจดีย์เมืองนครปฐมยังมีความสำคัญมาตลอดทุกสมัย หลักฐานที่ปรากฏบนแผ่นศิลาจารึกในสมัยสุโขทัย จากสมุดภาพไตรภูมิสมัยกรุงศรีอยุธยา และจากบันทึกคำให้การของชาวกรุงเก่าในเอกสารหอหลวงประเทศพม่า เรื่องพระยากงพระยาพานจากพงศาวดารเหนือ แล้วยังพบโบราณสถานและโบราณวัตถุที่สอดคล้องกับเอกสารทางประวัติศาสตร์อีกเป็นจำนวนมากที่บ่งบอกให้รู้ ไม่ว่าจะเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ขุนนาง พระภิกษุ สามเณร ตลอดจนพุทธศาสนิกชนทั้งหลายที่อยู่ใกล้หรือไกลเดินทางมานมัสการ และบูรณะปฏิสังขรณ์สืบเนื่องกันมาตลอด

บทที่ 5 นครปฐมสมัยรัตนโกสินทร์

เนื้อหาในบทนี้กล่าวถึงเมืองนครปฐมเป็นพื้นที่บริเวณราบลุ่มภาคกลาง อาณาเขตที่ติดต่อ เขตการปกครอง สภาพภูมิประเทศ แผนผังเมืองนครปฐมกับเมืองโบราณนครไชยศรี การขุดคลองเจดีย์บูชา คลองมหาสวัสดิ์และวังปฐมนคร แรงแบนตาลพระราชหฤทัยในการสร้างพระปฐมเจดีย์ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชประสงค์จะสร้างองค์พระปฐมเจดีย์ครอบพระประธมและเจดีย์ที่มีอยู่ก่อนพระประธมเพื่อเป็นการอนุรักษ์ของโบราณไว้ให้เป็นประโยชน์ต่อชนรุ่นต่อไป รูปแบบพระปฐมเจดีย์ทรงโปรดให้สร้างเป็นองค์เจดีย์จำลองขนาดเล็กกว่าองค์จริงก่อนที่จะสร้างพระปฐมเจดีย์ครอบไว้ เมืองนครปฐมกับรัชกาลที่ 5 พระองค์ทรงสืบทอดพระราชปณิธานการบูรณะพระปฐมเจดีย์ต่อเนื่องจากรัชกาลที่ 4 นครปฐมกับรัชกาลที่ 6 พระองค์ทรงโปรดให้ช่างหลวงเขียนภาพต้นโพธิ์ที่ผนังด้านหน้าวิหารหลวง และโปรดให้ทูลบผนังด้านที่ติดกับพระปฐมเจดีย์เพื่อให้ผู้ที่มาสักการะจะได้เห็นตัวองค์พระเจดีย์ นครปฐมหลังสมัยรัชกาลที่ 6 มีการสร้างถนนตัดไปยังองค์พระปฐมเจดีย์ เมืองโบราณนครปฐมจึงถูกแบ่งออกเป็นสองแถบและกรมศิลปากรมิได้ขึ้นทะเบียนไว้ทำให้นักธุรกิจจับจองที่ดินสร้างสถานประกอบการคงเหลือไว้เพียงองค์พระเจดีย์ขนาดใหญ่เท่านั้น

บทที่ 6 นครปฐมปัจจุบัน

เนื้อหาบทนี้กล่าวถึงสภาพปัจจุบันและปัญหาที่ทั้งภาครัฐและเอกชนไม่เห็นความสำคัญขององค์พระปฐมเจดีย์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ และประวัติศาสตร์อันเป็นเกียรติภูมิเท่าที่ควร ทั้งที่นครปฐมเป็นหนึ่งในเรื่องที่มีเจดีย์สูงใหญ่ที่สุดในโลก เป็นเมืองที่น่าจะเรียกได้ว่าพระพุทธศาสนาเข้ามาตั้งหลักปักฐานเป็นแห่งแรกในสุวรรณภูมิ และเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรทวารวดีของไทย แต่คนนครปฐมปัจจุบันได้ขุดค้นทำลายซาก

เจดีย์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่มีมาแต่ก่อนเพื่อสร้างสถานประกอบการ ประกอบธุรกิจ ทำให้เหลือหลักฐานสำคัญทางโบราณคดีไม่กี่แห่งเท่านั้น และนครปฐมในอนาคตควรที่จะทำการปลูกศรัทธาคนขึ้นมาให้เห็นความสำคัญของนครปฐมว่าในอดีตมีความสำคัญอย่างไร ซึ่งน่าจะต้องทำสิ่งเหล่านี้ 1) ทำอย่างไรให้คนทั่วไปรู้จักว่าที่นี่เป็นเมืองโบราณทวารวดี 2) สร้างอุทยานประวัติศาสตร์ทวารวดีศรีนครปฐม 3) ติดตั้งป้ายภาพวาดที่งดงามของเจดีย์องค์นั้นไว้ใกล้ ๆ ซากกองอิฐที่เหลืออยู่มีคำอธิบายประกอบอย่างถาวรตามแบบสากล เมื่อชุดค้นพบซากอิฐที่เหลืออยู่ต้องรีบบูรณะโดยด่วน 4) พิพิธภัณฑสถานคือโกดังเก็บของเก่า ผู้รับผิดชอบไม่เห็นความสำคัญจึงขาดงบประมาณสนับสนุน จึงควรเห็นความสำคัญของโบราณสถาน โบราณวัตถุให้มากขึ้นโดยมีงบประมาณมาช่วยในการดูแลสนับสนุนการบูรณะปฏิสังขรณ์ไม่ให้ทรุดโทรมไปกว่านี้ เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้ทราบประวัติศาสตร์ที่ควรภาคภูมิใจนี้ต่อไป 5) จัดวิทยากรบรรยายความรู้เรื่องประวัติเมืองนครปฐมตามสถานศึกษาและหน่วยงานต่าง ๆ โดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ 6) ทำเว็บไซต์เรื่องเมืองนครปฐมเพื่อความสะดวกในการศึกษาทุกระดับ 7) กำหนดให้วัดทุกแห่งในนครปฐมเปิดทำบุญตักบาตรในวันอาทิตย์อีกวันหนึ่ง นอกจากวันพระ 8 ค่ำ และ 15 ค่ำ 8) ทุกหมู่บ้านส่งตัวแทนเข้าปฏิบัติธรรมอย่างเข้มข้นในเวลาที่เหมาะสมแบบเข้าค่ายธรรมะ 9) จัดให้มีหมู่บ้านปลอดอบายมุขและหมู่บ้านรักษาศีล 5 อย่างจริงจัง 10) กำจัดการค้ายาเสพติดและผู้เสพยาเสพติดโดยให้สังคมลงโทษ 11) จัดตั้งชมรมอนุรักษ์ทวารวดีศรีนครปฐมทุกตำบลขึ้นตรงกับสำนักงานสภาพัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม 12) ปรับปรุงสภาพแวดล้อมทางสถาปัตยกรรมให้เหมาะสมกับการเป็นมรดกโลก ทั้งนี้ควรได้รับความร่วมมือจากทั้งภาครัฐและเอกชนทุกเรื่องที่กำลังกล่าวมา โดยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้มอบหมายสั่งการประสานงานกับภาครัฐและเอกชน และรัฐบาลอย่างต่อเนื่อง

บทที่ 7 วรรณกรรมนิราศ

บทนี้เนื้อหาได้กล่าวถึงการเดินทาง บันทึกเรื่องราววิถีชีวิตและตัวตนของกวี บันทึกความรักความคิดถึงที่มีต่อนางอันเป็นที่รัก วิถีชุมชนความเป็นอยู่ วัฒนธรรม คติชน ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นและกลุ่มชาติพันธุ์ที่ผู้ประพันธ์แต่งขึ้นในโอกาสที่เดินทางไปนมัสการองค์พระปฐมเจดีย์ บรรยายสถานที่ที่เดินทางผ่านบางเรื่องกล่าวถึงพญาภคินทรานนท์ซึ่งเป็นตำนาน พร้อมทั้งสอดแทรกความรู้สึกนึกคิดของผู้แต่งในเรื่องราวความรัก เปรียบเทียบธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่ได้พบ ทำให้รู้ประวัติ สภาพความเป็นอยู่ที่ปรากฏ เป็นที่รู้จักกันดีในปัจจุบันมีอยู่ 3 เรื่อง ได้แก่ นิราศพระปฐม ของสุนทรภู่ โคร่งนิราศพระปฐม ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมหลวงวงษาธิราชสนิท นิราศพระปฐม ของหลวงจักรปราณี (ฤกษ์) นอกจากนี้ยังมีวรรณคดีนิราศอีก 2 เรื่องที่ยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลาย คือ นิราศพระปฐมเจดีย์ ผู้หญิงชาววังหน้าเป็นผู้แต่ง และนิราศเมืองนครไชยศรี แต่ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง

บทที่ 8 กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดนครปฐม

เนื้อหาในบทนี้กล่าวถึงนครปฐมมีพื้นที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การทำเกษตร ทำให้มีกลุ่มคนเข้ามาอยู่อาศัยหลายกลุ่มแต่ละกลุ่มมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป ได้แก่ คนไทยพื้นถิ่น กลุ่มเขมร กลุ่มจีน กลุ่มลาว

ครั้ง กลุ่มลาวโห่ง (ไทยทรงดำ) กลุ่มลาวเวียง กลุ่มมอญ กลุ่มกวยหรือกวย กลุ่มปลั่ง กลุ่มชาติพันธุ์เหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของจังหวัดนครปฐมที่มีมาแต่อดีต ทั้งยังสะท้อนให้เห็นการอยู่ร่วมกันอย่างสันติในท่ามกลางความแตกต่างหลากหลายทางเชื้อชาติและวัฒนธรรม เป็นเหตุผลสำคัญของความ “กลมกล่อม” และ “กลมกลืน” ของวัฒนธรรมชาวนครปฐมดังที่เห็นในปัจจุบัน

บทที่ 9 ตำนานเมืองนครปฐม

เนื้อหาบทนี้กล่าวถึงตำนานที่เกี่ยวข้องกับเมืองนครปฐมที่เป็นเรื่องเล่าสืบต่อกันมา ได้แก่ ตำนานพญาหงษ์พญาพาน ตำนานพระประโทนเจดีย์ ตำนานมหาเถรไหล่ลาย ตำนานท้าวแสนปม ตำนานท้าวอุทอง ตำนานเมืองตุม และกล่าวถึงความเจริญรุ่งเรืองในอดีตของเมืองนครปฐมโบราณ ตามหลักฐานที่ปรากฏแต่ละยุคแต่ละสมัย รวบรวมไว้เพื่อให้อนุชนรุ่นหลังได้รับรู้และตระหนักถึงความสำคัญของเมืองโบราณนครปฐมว่าเป็นเมืองที่มีความเก่าแก่ มีประวัติศาสตร์อันยาวนานราว 1,500–2,500 ปีมาแล้ว เนื่องจากขุดพบโครงกระดูกและของใช้ในสมัยเหล็กตอนปลายยุคก่อนประวัติศาสตร์ พบว่ามีการติดต่อค้าขายกับคนต่างถิ่นเห็นได้จากสิ่งของเครื่องใช้ในยุคก่อนประวัติศาสตร์ มีทั้งศิลปวัฒนธรรมเวียดนาม จีนตอนใต้ และอินเดีย ซึ่งวัฒนธรรมอินเดียเป็นปัจจัยหลักที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของชุมชน จนพัฒนาขึ้นเป็นบ้านเมืองสมัยทวารวดี เป็นเมืองที่พระพุทธศาสนาเข้ามาประดิษฐานเป็นแห่งแรก ณ ดินแดนสุวรรณภูมิ ด้วยเป็นเมืองท่าที่สำคัญทางชายฝั่งทะเล เป็นศูนย์กลางของอาณาจักรทวารวดีที่มีความเจริญรุ่งเรืองมากในระหว่างพุทธศตวรรษที่ 11-16 ซึ่งพบโบราณวัตถุศิลปวัตถุที่งดงามจำนวนมากกว่าที่ใดในประเทศไทย และยังเป็นกรรวบรวมข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีความเกี่ยวข้องกับเมืองนครปฐมไว้สำหรับการศึกษาค้นคว้าหาความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ศึกษาได้เข้าใจและตระหนักถึงรากเหง้าแห่งวิถีชีวิตวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่นที่ควรภาคภูมิใจต่อแผ่นดินเกิด ร่วมกันอนุรักษ์โบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่กำลังจะสูญหายไปเพราะความเจริญเข้ามาแทนที่

สรุปแนวคิดหลักการ หนังสือเล่มนี้เป็นการรวบรวมข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี วรรณกรรม กลุ่มชาติพันธุ์ที่เกี่ยวข้องกับเมืองนครปฐมโบราณหรือเมืองนครไชยศรีและเมืองนครปฐมในปัจจุบัน เป็นประโยชน์ต่ออนุชนรุ่นหลังที่สนใจใฝ่ศึกษาเกี่ยวกับเมืองนครปฐมโบราณในประวัติศาสตร์ความเป็นมา วิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ สร้างความตระหนักถึงรากเหง้าแห่งวิถีชีวิตวัฒนธรรมของคนท้องถิ่นในอดีต ก่อให้เกิดความรักความภาคภูมิใจต่อแผ่นดินเกิด จะได้ร่วมกันอนุรักษ์ พัฒนา และสืบสานคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมของชาติและท้องถิ่นให้ยั่งยืนสืบต่อไป

บทวิจารณ์

การวิจารณ์หนังสือ “ทวารวดีศรีนครปฐม: พัฒนาการทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี” เพื่อเพิ่มเติมเนื้อความของผลงานให้เด่นชัดมากขึ้น มีอยู่ 2 ประเด็น คือ

1. ประเด็นที่เห็นด้วย

บทที่ 1 ชุมชนยุคก่อนประวัติศาสตร์ในจังหวัดนครปฐมและจังหวัดใกล้เคียง

บทที่ 2 นครปฐมในสมัยทวารวดี

บทที่ 3 อิทธิพลวัฒนธรรมเขมรโบราณที่เมืองนครปฐม

บทที่ 4 นครปฐมสมัยสุโขทัยและอยุธยา

บทที่ 5 นครปฐมสมัยรัตนโกสินทร์

บทที่ 6 นครปฐมปัจจุบัน (1) (2) (3) (5) (6) (9) (11) (12)

บทที่ 7 วรรณกรรมนิราศ

บทที่ 8 กลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดนครปฐม

บทที่ 9 ตำนานเมืองนครปฐม

2. ประเด็นที่เห็นต่าง

บทที่ 6

6.1 ในอดีตจังหวัดนครปฐมเป็นที่ตั้งถิ่นฐานของคนโบราณยุคก่อนประวัติศาสตร์ที่พัฒนาชุมชนของตนเองขึ้นเป็นเมืองโบราณที่มีขนาดใหญ่และมีความสำคัญที่สุดในสมัยทวารวดี เป็นเมืองที่พระพุทธศาสนาเข้ามาตั้งหลักปักฐานเป็นแห่งแรกในประเทศไทย และเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรทวารวดีของไทย

เนื้อหาส่วนนี้ ผู้วิจารณ์มีความเห็นต่างจากผู้เขียน ประเด็นเรื่องการเป็นศูนย์กลางที่สำคัญที่สุดของยุคทวารวดีนี้ว่า ยังเป็นเพียงการสันนิษฐานตามมุมมองของนักวิชาการ นักโบราณคดีบางท่าน ที่สันนิษฐานว่า นครปฐมน่าจะเป็นเมืองใหญ่ที่สุดและเป็นศูนย์กลางของอาณาจักรทวารวดี เพราะในความเป็นจริงนอกจากจะพบหลักฐานทางโบราณคดีที่นครปฐมแล้วยังพบหลักฐานทางโบราณคดีที่เมืองอื่นด้วย เช่น เมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ตามที่ศาสตราจารย์ โคลด ซาค (Claude Jacquer) ผู้เชี่ยวชาญด้านการอ่านจารึกชาวฝรั่งเศสได้ตั้งข้อสังเกตว่า มีความเป็นไปได้หรือไม่ที่ทวารวดี คือ เมืองศรีเทพ ด้วยปรากฏวัฒนธรรมการบูชาพระวิษณุและพระกฤษณะมากกว่าเมืองอื่น ๆ ในยุคเดียวกัน เพราะชื่อ “ทวารวดี” หรือ “ทวารกา” คือเมืองของพระกฤษณะทางตะวันตกของอินเดีย เพียงแต่ไม่พบเหรียญเงินที่มีจารึก “ศรีทวารวดีศวรรปุณยะ” ที่เมืองศรีเทพเท่านั้น อีกทั้งยังไม่มีการจัดสัมมนาของนักวิชาการหรือนักโบราณคดีระดับชาติหรือนานาชาติเพื่อหาข้อยุติ และสรุปว่านครปฐมเป็นศูนย์กลางของทวารวดีอย่างเป็นทางการ เป็นเหตุให้มีการโต้แย้งในข้อมูลกันอยู่เสมอว่าเมืองใดคือเมืองหลวงหรือศูนย์กลางของทวารวดีที่ถูกต้องแท้จริง ถ้าสันนิษฐานว่าเมืองนครปฐมเป็น

ศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนาในยุคทวารวดีนั้นมีความเป็นไปได้มากกว่า เพราะจากตำนานหรือมูลสารทางศาสนากล่าวไว้ว่า ประมาณพุทธศตวรรษที่ 3 พระเจ้าอโศกมหาราชได้ทรงส่งสมณทูตออกเผยแผ่พระพุทธศาสนาไปยังสถานที่ต่าง ๆ ทั้งหมด 9 สาย โดยสายที่ 8 มีพระโสณเถระและพระอุตตรเถระเป็นหัวหน้า มาเผยแผ่พระพุทธศาสนายังดินแดนสุวรรณภูมิ โดยไทยเชื่อว่าได้แก่จังหวัดนครปฐม แล้วได้ประดิษฐานพระพุทธศาสนาจนเป็นปึกแผ่นแพร่หลาย หลักฐานสำคัญที่ชัดเจนคือเมืองนครปฐมมีโบราณสถานโบราณวัตถุที่เกี่ยวข้องในพระพุทธศาสนามากกว่าเมืองอื่นใดในยุคเดียวกันของไทย

กล่าวถึงสภาพปัจจุบัน เจดีย์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ที่บ่งบอกถึงความเป็นเมืองโบราณที่มีมาในสมัยก่อน ได้ถูกทำลายไปมากมายเพื่อสร้างที่อยู่อาศัย สถานประกอบการต่าง ๆ นั้น เพราะภาครัฐไม่เห็นความสำคัญของ โบราณสถาน โบราณวัตถุอย่างแท้จริง จึงทำให้หลักฐานสำคัญทางประวัติศาสตร์ถูกทำลายไปเป็นอันมากที่ยังคงเหลืออยู่ไม่มากนัก ในมุมมองของผู้วิจารณ์มีความเห็นในส่วนนี้ว่าอาจมีหลายสาเหตุ ดังนี้ 1) ภาครัฐมิได้มีการบูรณาการการทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานของภาครัฐ เช่น การตัดถนนผ่ากลางเมืองโบราณเข้าไปที่องค์พระปฐมเจดีย์ ทำให้เมืองถูกแบ่งออกเป็นสองฝั่ง และการสร้างถนนเพชรเกษมที่ตัดผ่านเมืองโบราณนครปฐม โดยภาครัฐมิได้ขออนุญาตและกำหนดขอบเขตพื้นที่ให้ชัดเจน 2) ภาคเอกชนขาดความรู้ความเข้าใจถึงประโยชน์ของสิ่งเหล่านี้ อีกทั้งยุคก่อนยังมิได้มีการกำหนดขอบเขตพื้นที่ที่เคยขุดค้นพบวัตถุโบราณในสถานที่ต่าง ๆ ไว้อย่างเป็นทางการ โดยเมื่อทำการศึกษาขุดค้นโบราณสถาน โบราณวัตถุบริเวณใดเสร็จแล้วก็ปล่อยให้พื้นที่นั้น ๆ ไว้ให้รกร้างว่างเปล่า ไม่มีมาตรการดูแลทำนุบำรุงรักษาหรือการปฏิสังขรณ์อย่างเป็นทางการ เป็นเหตุให้โบราณสถาน โบราณวัตถุเหล่านั้นถูกบุกรุกทำลายเสียหายไปมาก บางส่วนก็เสื่อมสภาพสูญสิ้นไปตามกาล

บทที่ 6 (4) เรื่องพิพิธภัณฑสถานที่ผู้เขียนเปรียบเสมือนโกดังเก็บของเก่า ผู้รับผิดชอบไม่เห็นความสำคัญจึงขาดงบประมาณสนับสนุน ผู้วิจารณ์มีความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า พิพิธภัณฑสถานที่เก็บรักษาวัตถุโบราณอันเป็นของเก่าด้านโบราณคดีอันทรงทรงคุณค่าและมีความสำคัญมากทางประวัติศาสตร์ของชาติไทย พิพิธภัณฑสถานถือเป็นแหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียนที่ดีและสำคัญของนครปฐมอีกช่องทางหนึ่ง เพียงแต่ที่เราเห็นว่าไม่ค่อยมีการปรับปรุงอะไรใหม่ ๆ อาจเป็นเพราะ 1) ปัญหาเรื่องคุณภาพและปริมาณของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง 2) ปัญหาเรื่องงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรอาจไม่สอดคล้องกับปริมาณของงาน สิ่งเหล่านี้เมื่อได้รับการพิจารณาแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมแล้วก็เชื่อว่าจะเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนสมบูรณ์แบบได้ ส่วนเรื่องที่ผู้รับผิดชอบไม่เห็นความสำคัญจึงขาดงบประมาณสนับสนุน เรื่องนี้ผู้วิจารณ์เห็นว่าสำคัญมาก ผู้รับผิดชอบต้องมียุทธศาสตร์ในการบริหารงานที่กว้างไกล ตั้งใจปฏิบัติหน้าที่ตามหลักอิทธิบาท 4 ด้วยจิตสำนึกของข้าราชการที่ดี เพราะเงินเดือนของท่านคือภาษีของประชาชน มีวิธีการอันหลากหลายที่จะบริหารจัดการในส่วนนี้ เช่น จัดอบรมสัมมนาเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพหรือขีดความสามารถการทำงานของบุคลากร เปลี่ยนตัวบุคลากรที่เหมาะสมกับงานมารับผิดชอบแทน เป็นต้น

บทที่ 6 (7) การกำหนดให้วัดทุกวัดในจังหวัดนครปฐมมีการทำบุญตักบาตรทุกวันอาทิตย์เพิ่มขึ้นอีกหนึ่งวันนอกจากวันพระแล้วนั้นเป็นแนวคิดที่ดี แต่ในมุมมองของผู้วิจารณ์มีความเห็นต่างจากผู้เขียนเรื่องนี้ว่า ศาสนาพุทธไม่ใช้การบังคับหรือออกคำสั่งให้ใครกระทำหรือไม่กระทำ หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา กล่าวไว้ สิ่งใดควรกระทำหรือไม่ควรกระทำอย่างมีเหตุและผลเท่านั้น เห็นควรเปลี่ยนแนวคิดนี้มาเป็นการเชิญชวนด้วยการส่งเสริม สนับสนุนให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องเข้ามามีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจจะเป็นประโยชน์ต่อสังคมเกิดค่านิยมที่ถูกต้องตามหลักของพระพุทธศาสนา เห็นคุณค่าความสำคัญของการทำบุญตักบาตรและการถือศีล 5 ว่าเป็นพื้นฐานของการดำรงอยู่ในสังคมแบบมีส่วนร่วม โดยเริ่มต้นที่ภาครัฐและผู้เกี่ยวข้องเป็นต้นแบบในการปฏิบัติตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ประชาชน จนเกิดศรัทธาแล้วปฏิบัติตามจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง

บทที่ 6 (8) เรื่องการส่งตัวแทนเข้าปฏิบัติธรรม ผู้วิจารณ์มีความเห็นต่างจากผู้เขียนว่า ควรให้มีการรับสมัครหรือขอความร่วมมือจะเหมาะสมกว่าการออกคำสั่งเช่นกัน โดยผู้เกี่ยวข้องต้องนำเสนอให้เห็นถึงความสำคัญของโครงการ แนะนำถึงประโยชน์ที่จะได้รับ สนับสนุน ส่งเสริมทั้งทางตรงและทางอ้อมในทุกวาระและโอกาสอย่างต่อเนื่อง การสมัครใจเข้ารับการอบรมผลที่ได้รับในระยะยาวย่อมมีความมั่นคงยั่งยืนทางสังคมถือเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นต่อไป

บทที่ 6 (10) กำจัดการค้ายาเสพติดและผู้ติดยาเสพติดโดยให้สังคมลงโทษ เพราะผู้วิจารณ์มองว่าไม่ใช่หน้าที่ของสภาวัฒนธรรม เรื่องนี้เป็นหน้าที่ของตำรวจและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องดูแลทำหน้าที่ในการกำจัดการค้ายาเสพติด การเสพยา ที่ถูกต้องตามข้อกฎหมาย แม้ว่าการให้สังคมลงโทษก็ต้องสร้างบทบาททางสังคมด้านต่าง ๆ ให้เข้มแข็งหรือแข็งแรงเสียก่อน เพราะปัญหา ยาเสพติดนี้ เป็นปัญหาใหญ่ระดับประเทศที่ผู้ในระดับชาติยังแก้ไขได้น้อยมาก ๆ นั่นเอง บทบาทของสภาวัฒนธรรมฯ คงทำได้เพียง ส่งเสริม สนับสนุน ให้ความรู้ สร้างสำนึกที่ดีให้เกิดขึ้นกับผู้เกี่ยวข้องในสังคมเท่านั้น

บทสรุป

ผู้วิจารณ์ขอชื่นชมและขอเป็นกำลังใจให้กับบุคลากรผู้เกี่ยวข้องทุกท่าน การเขียนหนังสือเรื่อง “ทวารวดีศรีนครปฐม: พัฒนาการทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี” เป็นการรวบรวมข้อมูลทั้งระดับปฐมภูมิและทุติยภูมิทางประวัติศาสตร์ โบราณคดี วรรณกรรม กลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเมืองนครปฐมโบราณหรือเมืองนครไชยศรีและเมืองนครปฐมในปัจจุบัน เพื่ออนุชนรุ่นหลังที่สนใจได้เข้ามาศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมา วิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ สร้างความตระหนักถึงรากเหง้าแห่งวิถีชีวิต ทำให้ทราบถึงความเป็นมาของบรรพบุรุษ เข้าใจวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณีชนชาติไทยในอดีตว่ามีพัฒนาการเป็นมาอย่างไร ก่อให้เกิดความรักความภาคภูมิใจในแผ่นดินเกิด และเพื่อเป็นแนวทางในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การอนุรักษ์ การพัฒนาและสืบสานคุณค่ามรดกทางวัฒนธรรมของชาติและท้องถิ่นให้ยั่งยืนสืบต่อไปอีกด้วย ส่วนปัญหาและอุปสรรคที่ยังต้องปรับปรุงแก้ไขในเรื่องต่าง ๆ นั้น ผู้วิจารณ์มีความเห็นว่า การบูรณาการการทำงาน

ร่วมกันแก้ไขปัญหาจะเป็นทางออกที่ส่งผลให้สำเร็จสมดังวัตถุประสงค์ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะทำให้ชาวนครปฐมเกิดความภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง หนังสือเล่มนี้นับว่ามีประโยชน์อย่างมากกับผู้สนใจศึกษาเรียนรู้ประวัติศาสตร์ของเมืองนครปฐม เมืองที่เคยได้ชื่อว่าเป็นศูนย์กลางทางพระพุทธศาสนายุค ทวารวดี นั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

สภาวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม. (2565). *ทวารวดีศรีนครปฐม : พัฒนาการทางประวัติศาสตร์และโบราณคดี*.

พิมพ์ครั้งที่ 1. นครปฐม: สภาวัฒนธรรมจังหวัดนครปฐม.